

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 50.

У НОВОМ САДУ 10. ДЕЦЕМБРА 1887.

ГОД. III.

СВЕ САМ ЗНАШ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СЕОСКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО ИЛИЈА И. ВУКИЋЕВИЋ.

(Свршетак.)

ани, ваљаде што се распаса, лакну мало. Не памтим веселијег часа, но кад она отвори очи. Виде нас око себе, па се замучи, да нешто упита и једва чусмо:

— Миљко.

— Отишао у Злот за Мару, — рече Биса.

Нешто благо прелете нани преко очију, заблиснуше јој чистом њеном душом, па, да јој кроз те очи погледаш, видео би неко миље, што растура мирис материне душе.

Док ми још око ње стојимо и тета Биса преста да је трља и да јој баје, а зазврташе кола шором, па савише у нашу авлију.

Бабо к'о да улете и прво рече:

— Како је?

— Боље, хвала Богу! А Мара?

У то уђе и та гатара.

Ил што је од имена, — није шале, лечи сваке болести! Ил што ми у нади, па би се и за сламеу ухватили, . . . гледимо у њу, као у светог Николу.

Мара приђе нани, гледа је за мало, шапуће нешто. Истрља је као и Биса. У свему се види корсем неко знање. Па након рече, да загрејемо мало воде.

Бабо изађе, а и ја за њим.

— Види коње, — рече он.

Коњи се запурили, као да их је неко онај час окупао, — све се магла диже по њима. Наредим ја њих, како знадох; па се вратим у кућу.

Мара даде нани нешто да пије, истрља је зејтином и окади сирћетом. Живцу, вере ми, душа у нане.

За целу ноћ, кад и Мару ухвати сан и кад

смо ми одавно сањали, бабо је седео поред нане, — као да је од камена. Само гледа, како је она: ил се преврне, ил јаукне, ил јој дода, ако што устреба.

Зором и нас избуди, а он ни пред зору не склопи ока.

Нани би боље. Али ваља, или што је болест била нагла или што јака, ослаби жена, као да је месец лежала. Док се не предуже, не изиђе јој Савка на очи. Мора да јој је бабо наредио! . . .

Прође време к'о на крилима. Изгуби се зима, тек је траг остао на планинама, док је сунце и ту не растера.

Изађем на брежуљак, па где оком кренем, све привлачи, Као да си шареницу развукао, тако ти је пред очима. Негде већ зазеленело, негде земља поорана, а негде још остало суро и ледина. Лепота, да се сит не нагледаш!

У кући нам остало као и пре. Нана онако трпи, као и пре. Тек само што се Савка ослободила, па хоће као и да господује. Кад нема баба, не би ни говорила; али пред њим, као да му је најпречи род.

Па он јој више рачунао, но што је она и мислила.

Ево.

Продавао Маринко њиву, што је до наше у Маркову. Заценио човек напрено, а ако има рачуна ко да купи, то мој бабо.

Напомену он једном пред свима:

— Земља ми је, — вели, — под руку, а масна је. Вредно би је било узети.

Нана зна за цену, па вели:

— Много је заценио. Кад би попустио!

— Ни паре не ће, — каже бабо.

— А колико? — пита Савка.

— Педесет у злату.

— Где су толике паре; много је, да се три пут може урадити. . . А после мала је, нема да се честито с ње патовари, — каже нана.

— Родна је, рече, много — каже Савка.

— Ја, много, — рече он.

— А уз њиву ти је? — опет Савка.

— Границе се.

— Кад би онај нешто попустио! — каже нана.

Бабо ћути и мисли. Савка у место њега рече:

— Кад је угодно, није скупо.

— Мораћу је узет!

И узео је. Да је гледао по нанином, — а требао је, — не би тако ударио. Али он, или што му је било угодно, или што му Савка рече, учини, а на нану се не осврну.

Па што у кући тако ради, али почеше да га се и људи клоне. Био је он поштован од света, био је међу првим људима а сад иде са зрикавим Марком и спао на Јову Алабала, којег су сто пута апсили и још некоје, којима је пре једва бога називао. Нема му више Драгојла или Милоша Милића и других виђењих људи. Бо'ме с некима тако прође, што се не гледају, а с некима и ајдамаком раскрсти.

Потукао се са Нешом ковачем; казао му онај, вели, ти имаш две жене. Да не би људи, он, лепо, да га умлати. Што му се у очи каже, тако се брани, а што говоре о њему, не осврће главе. Не да он о себи ни мрве блата на се; а вели за оне, што му за леђима говоре не смеју му у очи, а немају, вели, ни шта. За све су му они криви, а он мисли, прав је.

Једном нам дође — то би последњи пут — Мојсило Нинић, красан човек у свему. Помислио човек, ваљда, да ће моћи што лепом речи учинити код баба. Дошао му, корсем, послом, па наведе говор на Савку. Покуди јој све, од пете до перчина. Не рече: ни лепа, ни здрава; ама ни речи.

Бабо се час мргоди, час окрене главу. . . Види се, криво му.

— Мрска ми је, да је видим, — најзад рече Мојсило.

Бабо се обрецну.

— Немô ни да је гледаш.

— Ја, — вели Мојсило — и не ћу, (па се диже) — но се теби чудим.

— Чуди се ти, коме хоћеш, немô мени. . . Рекох ли ја теби, како је мени? Шта си ми напао дробити, к'о да си ми тотор. . . Ако си за друго дошао, да се разговарамо; а за то ми немô ни долазити.

Плану Мојсило, хоће човек да га из куће отера.

— Не прекорачих ти ја, — вели, — праг. . . Но си ослепио код очију. Сваки петао у селу има више и памети и образа од тебе.

Како ми је бабо био прек човек, али онда ни ногом не мрдну. Чини ти се по њему, сад ће смрвити Мојсила, а стоји на месту закопан.

Тако раскрсти с њим.

Прође пола године, како Савка дошла у нашу кућу. За то пола године проживесмо, да се радо не помиње. Вере ми, како нам један дан прође, тако и други; а да не помињем јад, што га је јутро доносило. А да му се могло паћи лека, — тражио бих га до на крај света.

На очи се чини: нема ничега да би пало у сумњу, или да би се за што пребацило. Али образ поцрвени и па помисао, а камо кад и народ задирне. До комшије кад изађем, оборим главу, као да ћу кроз шибу. Бадава, срамота ме је. Па са мном и како тако, — дете сам био. Али јадна нана као мученица! Тешко ми је, да вам о том и говорим.

Савка, кад се добро свиче на нашу кућу, издиже се, као да је она домаћица. Нема у ње више да се снебива. Јок! Ради ћерка, што је њој воља. Па као и хоће да пркоси?!

Пустила једном волове у градину, пола младица сатрла говеда. А њој бабо ни речи, нит се она осврну, кад нана опомену. Једном опет дохватила нанин разбој, па ните замрсила, жице покидала; пропаде за два аршина платна. А она се још кикоће, како се нана мучи да поправи. — Бабо купио једном нани нов јелек. Она га нашла, па на себе натукла; кад да скине, а дугме се запело. Она трже руком, па нов јелек подера. Нана рече бабу, а он ништа. — Јову ударила једном, што јој ушао у собу, кад спава. Обрецне се на мене, као да ме је родила. Лепо поче као неки господар. Нико јој и не крати. Ако се помене баби, он мисли, из ината се говори. Она тако, а он је заклања, а ми јој под ррку.

Нана поче једном да говори о нечем кућевном. Да је не хвалим, да је била ваљана домаћица; али вере ми, ја колико сам знао, лепо је говорила.

Савка рече није онако.

— Шта није, кад је тако, — каже нана.
— Где се једном може двоје урадити, а тако различно? Во се не хвата у јарам и преже у руке. А тако је и то: Где би се могло од плетиће игле направити шиваћа?

— Није — каже Савка.

— Тако је — каже нана.

— Не знаш ти, — каже Савка, — ништа. Нана погледа у бабу, а он се гради, као и да није чуо.

Ама смео бих у шта хоћеш, да га је она опчинила. Зар би друкче и могао тако радити?

Па опет чинило ми се, е и у њему нешто ври, као да се са собом бори. А није ни могло му друго бити; оно, или је свет изгубио памет, или да греша. Та двоумица му се и на лицу огледала. Тако бих ја рекао. . .

Опече звезда, па зрак бије право у теме, мозак да проври. Ако није да се сагори под сунцем, а оно је да се угуши под заклоном. Мало крени, па да се у зноју окупаши; нит си пристао радити, нит се може не радити. Некакав ватрен ветар пири, чисто кожу прљи. А кад се ватра скрије за брег, оживи све око тебе; ако није песме птица, а оно су по сву ноћ те прела, те седељке. Сваку би ноћ могао осванути.

Ноћ у богата дивота. Начичкало се небо безбројним кандоцима, а месец засветли — као да си на дану. Свежина нека засипа ти груди, а осећаш да места нема, све да примиш.

Измамило ме лепо вече, па изишао у шљивик и пребацио ногу преко преплета на плоту, а лакат ослонио на проштац, те сама глава пала на шаку. Месец ми право у очи. Гледам ја, како се ушлићу оне шаре у њега, па кад зажмириш, а оне се скупе; а кад уздигнем трепавице, оне као да порасту, — кажу оно: Убио брат брата. Звезде трепере и преливају, као кад прснеш воду према сунцу. . . Лепота, да човек занемаш гледајући! Ко може као Бог! . . . После како месечина пала на село. . . и како се по дубовима чисто упалили врхови, а под њима густа тмина. . . а некако се удубљује у њима, као да у грдну провалију гледаш, а дна јој не видиш. . . Са брега одблескује светлост, — на врху има голич, па као да си синију према зраку окренуо.

Мисли ми се уплеле, па осећам, да немам снаге, да их размрсим, а свака ми је драга, не знам коју бих прво. Па како она, тако ми се и снага одлива; одилази к'о река, кад отиче и. . . да ми је тако умрети!

Занео се ја тако, к'о пред сип, а неко пушну мени иза леђа. Обрнем главу. . . Преда мном стоји Савка. Узела котлове у руку, а у десној држи обрамницу. Застаде, па ми зачкиљи у очи. Ја обрнух главу.

— Што бленеш? — рече.

Шта каза, и како каза, не би још било вредно одговорити, ал ја рекох:

— Гледам.

— Бленеш. — каже опет. — Чудно чудо — месец!

Бадава ћутати. Не би ми дала мира до зоре. А нана ми говорила: «Склањај се,» вели, «од ње».

Да спустим ногу, а опута од опанка за-кочи ми се о наплет, а ја руке опустио, те тако се занијао да паднем, — сама ми се рука дохвати њена скута, и он се подере.

Кад цикну она и омаче мене обрамницом по потиљку, све ми звезде изиђоше на очи, засину нека ватра око мене; учини ми се, као да се низ брег котрљам и да се село на ме натрпава. И док ме нешто притиште, па ме дохвати несвестица.

Прогледам, кад ја у соби на постељи, а сав замотан у убрус, само што очима видим. Бабо се наднео на ме, а нана сва умрљана од суза.

Бабо блед, као оно кад се пана разболела, још и блеђи. Како су му очи црне дошле према лицу још црње, а цакле се као жеравица! Упрљо поглед у мене и не трепће.

Жив се препадох. Горе ми би од њега, но што ме она удари. Побојох се, што му ону увредих. Не могаде срце да одоли, пође ми суза као никад дотле, а јецам и молим.

— Ни. . . сам хтео, па. . . не ми. Она ста. . . ла а ја. . . а ја. . . не знадох се. . . за друго ухватити но за њу. . . Не бих јој поде-рао, . . . не бих. . .

Кроз сузе видим како њему игра рибић на слепом оку, а у погледу све већа љутина. Премрљох лепо од стра'. Сузе више потекоше.

— Не ће он теби, роде, ништа — каже нана, па се окрете њему: — Боји се, што је ону увредио.

Бабо се исправи. Какав је био, уплашио би се од њега и Среја Костин, што се са сваким бије.

Кад нана рече, чисто ми лакну, али опет почех:

— А ја овако. . . а она овако. . . И не доврших а он јурну на врата. За њим и нана.

Ја се унезверио; док се чу писак у Савкиној соби и како бабов глас грми и како столица пуца.

Нану чујем, где кука:

— Немђ, . . . убићеш је! Немђ, деце ти!

А он, ваљда, ону гњави, па само на махове:

— Да убијем кују, . . . да убијем!

Нана Савку на рукама однесе, да се нама више не поврати.

Мени оста белега на глави, а мало је да кажем који број, да ју је нана пољубила. . . .

Кад сам се оженио и довео ову моју бабу у кућу, дозвола ме бабо, као да гледам, преда се и рече:

— Од сад памет у главу! Пази ову твоју жену као очи у глави. . . Нико ти не ће бити као она. Немђ да ти себе помињем. Све сам знаш!

НА СМРТ.

ЦРТА ИЗ СРПСКО-БУГАРСКОГ РАТА.

НАПИСАО ВЕЉО М. МИЉКОВИЋ.

(Наставак.)

V.

Извршила се и она ужасна бајонетска борба у Пироту . . . и Пиротска ноћ и покољ преста . . . само се још чује тешки уздах и страшни јаук рањених јунака . . .

Исцурала је сва крв, па се сада само пара диже облаку, да се праве и згусњавају крвави облаци за крваву кишу . . .

Мир је.

А где су они наши осуђени на смрт? Шта би с њима?

Ево шта!

Баш у очи дана, кад је требало извршити пресуде, навали из небуха једно одељење српске војске на непријатељев стан, баш на оно место, где су наши осуђеници чекали последњи час свога живота.

Такво изненађење није пријатно, те се с тога Бугари лате оружја на одбрану, опале неколико пушача на осуђенике, но танад нису погађала, осташе двоје-троје рањених, остали се разбегоше куд који.

Радоју испаде за руком, те се дохвати српске војске, но већ је било крајње време. Од умора, од ране, неспавања, жеље за осветом тако је ослабио, да се одмах у прву болницу пријавио.

Лежао је петнаест дана, и пошто се прилично опоравио, крене се пешке кући.

Напори су то за њега били страшни! Жеље су га необичном силом вукле кући, а слабост и изнемоглост све га је више сустизала.

У механи једној, где беше сео да се одмори, закахља се и избаци грудву крви.

— Ене, а шта ли ми то би, те ово испљува! — трже се, и као да му сузе потекосе . . . Ухвати се за груди, а ноге му утрнуше.

— Механџија! — једва промуца.

— Сто ћеш бре, војник?

— Мало во . . . де . . .

— Их, а сто ти је, бре, синче? ене, како ти зној како грашак пробија . . . их, их . . . а сто и оно?! Крв бре, брате, крв! . . . Ух, ух, ух! На, синче бре, на водице!

Радоје жељно прогута чашу воде хладне, па као да га она окрепи.

Насмеши се. Лице му тада хтеде рећи:

„Еј моје лепо пролеће, еј мој роде, моја Гружо, нано, оче, Смиљо, моје лепо цвеће . . . прође тако брзо све . . . све . . . све! . . .“

Срећом су туда пролазила кола „црвеног крста“. У њима беху још два три места празна.

На молбу његову повезоше га до прве железничке стације:

Железницом се кренуо до Лапова. Отуд нађе кола те дође до К. а одавде поручи, да са коли дођу по њега.

На томе путу још је неколико грудви крви избацио Радоје. Побледио је, очи му упале, тешко је дисао, а уста му готово сагорела сва . . .

* * *

„Држи! Држи! Не дај тамо! — тако је викала потера, која је журила Ранка.

Риста пандур залети се на Ранка, но овај га удари у плеће ножем, а Риста паде.

— Држи, држи . . .

Ранко кад виде, да ће га ипак склептати, удари се ножем у прса; поспру . . . паде . . .

— Ах . . . да могох ћату како . . .

— Држите га, браћо, људи . . . престрављен вичу ћата.

Ухватише га.

Баш у то доба и кола једна приспеше на то место. У њима је био Радоје са оцем.

Мајка Радојева и Смиља изашли им беху на су-

срет. Родитељи се њихови измирили и благосиљају децу своју.

— Шта је то?

— Ето шта! Разбојник и бегунац!...

— Ранко! — узвикну Радојев отац.

Радоје се усправи и викну.

— Убицо!...

— Ох... јест... ја те убих... но, ево где ми се приближује час, па... он... рос... т... и... и издахну.

— О!... Нано, Смиљо, оче... где сте... ја вас не видим — муцао је Радоје.

Мајка и Смиља цикнуше и полетише му на груди, а оцу његовом, оном седом и озбиљном, потекоше две крупне сузе низ седе, дуге бркове.

— Шта је Радоју? Шта је? — питали су сви.

— Заспао је... прошапута отац и склопи сину јединцу устаклеле очи.

— Заспао?

— За навек!...

ГОСПОЈА-ПЕРСИН ПЛАН.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА СЕОСКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО РАДОСЛАВ МАРКОВИЋ.

Ето, шта је било. Досадило сиротом учи... Знате, поп Аћим је школеки управитељ, а као вели, и поп је. Учитељ опет — ал нека остане, за што, молим вас, да понављамо са свим обичне ствари. Било је ту свашта и на послетку дошло до тог, да је учитељ дао оставку и отишао некуд у Срем, јер му досадио пркос и протеривање.

Госпоја Перса рекла, да је поп за тим и ишао. Каже: „Има он неки план.“

Било како му драго, то иде на други лист. Ал устало скоро цело село, па одвраћало учитеља. Знате, добро учи децу, а и иначе добар човек. Особито, што се, на прилику, тиче, уме лепо да реже крстове од шећера за кољиво. Носио свет њему, и он сваком изрезивао. Стоји као куповно, чисто те жао, кад га поп преломи. Ни њему, богме, није било рђаво од света. О Божићу прасе, о Ускресу јагње, и тако, кад је чему време. А дође л у крчму, још није ни сео, а већ ће рећи који: „Хеј, крчмару, дед, донеси господину. (Сад било ракије, вина или пива.) Примите, господине, за лепу љубав.“

Дакле, одвраћали га људи. Ал се он није дао ни осолити, већ оде.

Претресало се то у грк-Лукину дућану дуго.

Грк Лука је председник у црквеној општини и човек у опште уважен и припознат у селу. Посаветоваће те, упутиће те и учиниће ти, кад си на невољи, као да си му брат рођени.

Ето, иду људи њему, ако имају што год, било у срезу ил у суду. А донеси му какво год хоћеш писмено, не знам откуд да је, па ма и из друге царевине, све ће ти то грк Лука рашчитати и казати, шта пише. Наравно, ко дође у дућан, неће одмах с неба па у ребра. Попиће чашицу две ракије и поразговорити с грк-Луком и људима. (А било их неколико, који по цео дан и не избивају из дућана.

Тек оде кући на ручак ил баш кад има важна посла, па опет у дућан.)

Не знам, ко то рече, да се бугарски кнез дигао на Турчина, а кажу, да и србијански краљ скупља силну војску, па поручује црногорском кнезу, каже, да пречисте већ једанпут с Турчином. Па се, ето, искупило пред грк-Лукиним дућаном ваздан њих, да чују.

Неки се посадили на клупу пред дућаном, неки подавили кожухе, па сели на њих, а неки стоје.

Грк Лука стао на дућанска врата, раширио новине, па чита, чита, мислиш, и не одише. У неког се нашла лула у зубима, ал се и не сећа, да повуче који дим или да по обичају штрцне преко камиша. Овај метнуо прст на уста, а чело набрао. Онај опет зинуо, као да му се баш ништа не омакне. А сви упрли очи у грк-Луку па и не трепћу. Тек што ће који махнути главом, па то је све.

Развезао ти тај у новинама, те све о некој буни и о неким... Генерали су ваљада, шта ли? А и ко ће утубити!

Кад је грк Лука прочитао све, што је писало у новинама, настаде жив разговор.

Чича Мија каже, како и у вечитом календару пише, да ће ове године бити велика војна. Погинуће не знам колико царева и краљева, а народа, каже, колико ће, не може ни вечити календар да ухвати рачуна. Само, каже, биће врло, врло великог крвопролића. А чича Мија је човек писмен, па зна. Мани га! Прошао је тај много света и јео хлеба из много пећака.

Штета, пало би ту још много паметних речи, ал нагрнуше свиње из поља, те им помутише бистрење политике.

Многи отрчаше кући. Остаде чича Мија, баћа Неша тотор и неколико одборника.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Мало после искрену од некуд и поп Аћим, те окренуше други разговор.

— Кад ћемо бирати учитеља? — почеће чича Мија. — Ето, јесен је већ ту.

— Сутра ће бити одбор, — рече грк Лука — па ћемо расписати стечај у новинама.

— Само да добијемо ваљана човека!

— Е, што има у Б., — каже баћа Неша тунор — добар учитељ, па учен, кажу, кад поји, све се растолеже.

— Него људи, — узе реч поп Аћим, — при избору треба добро отворити очи, ако нам је стало, да имамо ваљана учитеља, јер се не бира данас, па сутра опет. Ја мислим, да би најбоље учинили, кад би бирали млађег. Старији хоће да се меша свуда. Хоће да зна, и шта ради поп и потарош и тунор, па и да каже. Ниче и онде, где га не сејеш. Радиш ли штогод, наравно за добро општине, умеша се и он, па од њега не можеш ништа. А таком учитељу, који се свуда плете, школа је девета брига. Узмемо ли млађег, тај се неће мешати у наше ствари и ићи нама старијима уз нос, него ће забести нос у школу. Стараће се, да нам децу изведе на што бољи пут. Није ли тако?

— Можемо и млађег, — прихвати баћа Неша тунор, — а био старији, а млађи, мени је све једно. Не разумем се у та ваша права, па да ћу имати што с њим. Само да што пре буде, јер, опрости, Боже и ви оче, чисто не идем с вољом у цркву. Оно истина Пера је прилично схватио појање, ал бадава је, није му занат то, па не може да води баш по пропису.

— Ја мислим, господар-Лука, да у стечају дође и то, како је жеља општине, да се компетенти имају лично представити.

— То би требало . . . А већ разговараћемо о том сутра у одбору!

— Богме, и не треба куповати мачку у цаку, — рече чича Мија. — Нека дођу, дакако, да видимо, шта ко уме и зна. А и какав ми је то учитељ, који не уме појати? Ето, доћемо сви у цркву, па који најбоље зна, тог ћемо и узети. Па, кад плаћаш, да бар знаш, кога плаћаш.

— Јест, јест, право вели чича Мија, — каже Жива ешкунт, а он као и сваки други ешкунт, рачуна поред тога, што ће чути појање, и на вино, да боље клизи избор.

Тако је, ето, текао разговор пред грк-Лукиним дућаном.

Госпоја Перса се некако у тајмах нашла на прозору, кад је поп Аћим говорио о избору учитеља. Одмах јој нешто упало у очи.

— Бајаги, нико не зна, — говорила је у себи,

— куд поп шибла. Видиш, за то попадаја тако жури опрему Десани. Кад је Јула дошла по памук, вели: „Удаће се фрајлица, па се журимо“. Мислила сам, за кога ће то бити? Да не ће за писара? Та, он је тамо окукао. Но опет нису тако кратковиди па да је даду за њега. Не ће ни до чега доћи. Млад човек, па пијан скоро сваки дан. А на послетку, бољи муж јој и не треба . . . Али, где само, како поп замотава! Хеј, стани, попе, знамо те. Баш не ће увек тећи вода на твоју воденицу.

Госпоја Перса час пошета по соби, час опет седне у наслоњачу. Непрестано премишља о томе понину плану и — једи се. Једи се на свог мужа, што не може да увиди, како га поп увек превари у своју корист, а овамо је он, то јест грк Лука, председник и има уза се већину. „Та, да сам ја у тој скупштини“, мисли често госпоја Перса, „већ показала бих му ја“. Но ево правог узрока, за што она мрзи и попу и попадају, па и пошине кћерке. Пошеница рекла пре, а била у том друштву и госпоја Перса, дакле, рекла, да је она прва госпоја у селу. То је једно. После опет питала је: како ће она на садашње време изићи на крај са три кћери?

„Е, молим вас, какав безобразлук!“ Хтела јој рећи, али је оћутала. Као вели, моћи ће коју и прогутати. Но ако не буде жива, тако јој се не ће осветити, било кад било.

— Шта се ње тичу моје кћери? Ја сам их родила, па ћу се и бринути за њих. Нека се она брине само за своју . . . Ко ће је поднети, ако уда Десану, а моја Љубица још остане девојка? Подсмеваће ми се, да ће ми век појести. Не ћу смети на сокак изаћи. Боже! Ето, прилика је ту, треба је само употребити.

Премишљала је и премишљала, док јој не паде нешто на ум. У том и грк Лука затворио дућан и ушао у собу.

— Виде ли ти, куд поп шибла?

— Куд шибла? Хоће да добијемо ваљана учитеља. Ето ти!

— Боље реци: младожењу његовој Десани.

— Иди, жено, шта опет ти бунцаш?

— То ја знам боље него ти. Него чуј ме. Сутра гледај изради, да у стечај никако не дође то, да се учитељ мора лично представити. Дотле се распитај, где има свршених приправника или млађих нежењених учитеља, па их понуди, да се траже и како је већина уз тебе, изабраћеш кога хоћеш. Сад се и учитељев стан оправља, па ћемо му понудити за стан наше собе остраг. То би, видиш, била и zgodна прилика, да удамо нашу Љубицу.

— Зар да намећемо дете силом? Ајак, ја то не могу допустити.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ваш си кратковид! Па онда ми говориш: „Не једи се“. Морам се једити, кад имам тако сплетена мужа, као што си ти. Та, у данашње време не чека се просилац, већ се тражи. Ако га не уловиш ти, уловиће га поп. Новаца немамо толико, да може чекати и бирати. Да је ово барем варош, већ село! Нити куд изићи, ни да те ко види. А не живе учитељи тако рђаво као пре. Лепа плата, па редовно иде. Не можемо, за име Бога, чекати, да нам седе плете, па још да ми се и попадаја подсмева! То не могу! Не дам да је она боља! За Љубицом још две стоје. Ако дамо уз њу више, него што можемо, морамо дати и млађима. А из чега ћеш ти живети? Истина, после наше смрти наследиће лепу крајцару, али данас нико не чека на смрт, већ хоће да му избројиш све на длан. И онај ме горе живу једе! Сваки час иште новаца. Увек одлаже испите од године до године, а не зна, како тешко пада крајцара. Бар да нам се он један пут скине с врата!

— Ето, видиш! Да си га дала на трговину, као што сам ја хтео, колико би боље стајали?! Али да! Ти хоћеш, да ти је син господин.

— А шта си ми ти као трговац? Туђ слуга! Радиш и мучиш се целог века, па шта си зарадио? Ништа, већ где си ту си. Сваки дан устај пре зоре, па сваки час трчкај у дућан. „Шта желите?“ „За крајцару бибера, соли, сирћета“. Па онда још, кад ми се онај дрљави паор надвирује, да види, хоћу ли му добро измерити! И то ми је живот! А више оде на веру него за готов новац, па после не можеш да ухватиш крај с крајем. Ето ти твоје трговине!

Ово су такви разлози, да грк Лука, без сваког даљег премишљања, прихвати замисао своје духовите Персиде. Обично га је она таким речима утишавала, кад год би почео што гунђати. Да је било на његову, мисли, боље би било. Деда му је био трговац, па отац, па, ето и он. Хтео је, да му и син прихвати радњу у старе дане. Али госпоја Перса хоће, да јој је син господин, а њеној вољи није се научно противити.

Кад зрело промисли о томе женину плану, свиди му се, да је са свим на свом месту. Не живе учитељи тако рђаво као у старо доба, кад су имали тек толико, да не умру од глади. Још ће му изградити пероводство, а и ту се заслужи нешто. Та биће, биће! Добро ће му и доћи. Додијао му већ Јефта каплар. А шта је свршио и учио? Скоро ништа. Очепио и он мало „математику“, док је била граница, па се сад вади за нешто. Он све разуме, он све зна. Није него му се попео на врх главе! Кад се сврши седница, па да се потпише записник, а оно се не зна ни крсна имена. Дај поправљај и мучи се. Па дође и тај враг, заборавиш, о чему се решавало.

Та да! Ко ће и запамтити све, већ кад би имао главу не знам какву. Једно се човек ослони на њега, да ће записати, а друго, устане један, па говори. Још није ни рекао шта хоће, устане други, трећи и сви, те надигну вику као у крчми. А ти, шта ћеш, дај умируј и прави ред. Кад прође седница, мораш, као председник, да пишеш записник и напишеш: Било је ово и ово. Тек нека се зове записник, кад тако мора бити.

* * *

Сутра дан у одбору испало по госпоја-Персиној жељи. Поп Аћим се опирао томе, али није ништа успео. Уз поп-Аћима је држао и чича Мија, јер у његовим очима не вреди нико, ма каква „свидјетелства“ имао, док он њега не види и не чује. И од куд то, да се бира учитељ тек тако, нити знаш о њему, пити га познајеш, већ из оно парче хартије? Бирао се ту и поп и нотарош, па сваки дошао, да се упозна и препоручи.

Али бадава све то викање и разлагање! Јер устаде грк Лука и са свим хладно одговори, „да општина не расписује стечај за црквена певца, него за учитеља. У првом се реду има гледати на то, да учитељ може што боље вршити свој задатак“.

— Јест, тако је! — потврдише и остали одборници са свим мирно и достојанствено, као што то и приличи људима, који стоје на управи општинској..

И тако продре грк Лука са својим предлогом. Истина, стало га је неколико чашица праве сремске пљивовице. Али, молим вас, то човек не треба ни да рачуна, што потроши са својим добрим људима и пријатељима.

Тај дан ће ићи грк Лука у варош по ствари, што су му дошле из Пеште. Јесен је већ на прагу, па човек мора да се жури. Ту су сад сватови, ту свечарства, а и људи се оновчили, па му треба у дућану свачега, па доста.

Сео грк Лука на кола, па хајд у варош.

Собом је понео и стечај, да га преда у уредништву.

Госпоја Перса му прибележила, шта ће све купити за кућу, а особито му још препоручила, да се распита за оно, о чему су синоћ говорили. Најбоље би било, да се распита код уредника. Он ће то знати.

Са уредником се познавао грк Лука још из дјетинства. Но још боље се опријатељише у оном времену, кад је највеће одушевљење било за Српство, па устала омладина на све стране те будила и соколила свој народ, а својим радом одржавала у народу наду на лепшу будућност. Хеј, с каквим је „жаром и маром“ радио онда и грк Лука! Па и сад не узима он олако, кад треба урадити што за народну ствар. Ал бадава је! Или што су године или

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је та струја већ прошла, па нестало оног старог громогласног. Тек кад је при чаши вина, па кад, што кажу, винце удари у лице, иде још како тако.

Засврби грк-Луку нос. А кад га нос засврби, то је знак: или ће се опити или љутити. До сад га није преварио. Увек је погодио као и жуљ кишу.

Но можда му нос, предсказује оно друго. А и сам осећа да му стоји нешто за вратом. Да се случајно не догоди оно друго, целог пута премишља о томе, како да пита уредника за каква свршена приправника или млађега нежењена учитеља, и како да му разложи, за што то чине. Дуго није могао да пронађе згодан начин. Једио се већ и на оног учитеља, што је отишао у Срем. Шта се њега тицао поп и шта му је могао? Једио се и на попа и на чича-Мију, па и на своју жену. Њој опет свашта падне на памет! Мало му је своје главобоље, него сад лупај главу и о томе. Да му је добити таког учитеља, који ће и попу бити по вољи! А на послетку, мисли, кад учитељ буде његов зет, шта му може поп?

Кад посвршава све своје послове, оде у уредништво. После обичних првих речи позове уредника на пиво. Уредник му се није могао позиву одазвати, јер се морао журити с рукописима, али му је обећао, да ће после ручка доћи „на каву“.

Врати се Лука у гостионицу. Прегледа прво ствари, и као човек, коме никаква брига не седи за вратом, наручи чашу пива.

Мало по мало пунила се гостионица које свакидашњим гостима, које странцима.

Грк Лука се нашао са својим пријатељима и познаницима, па ћа љу, ово било, оно свило. Упитај се за здравље и развези о другом чему, па тако у разговору испразнило се баш доста. Грк Лука почео жмиркати и језиком заваљивати. Зачуди се, кад изнесоше ручак, а он, тако рећи, није гладан. Мора попити чашу ракије.

Варате се, ако мислите да је грк Лука мокар братац, баш ако је и повукао мало више. Живи он врло умерено. Човек вам је то од рачуна! Него тако, кад се нађе у лепу друштву. Е, а ко не ће? Но судбина, ваљда, тако хоће, да се нађе у лепу друштву, кад год дође у варош. А он је, особито у млађим годинама, умирао за лепим друштвом. Но госпоја-Перси се та лепа друштва нису свиђала, те га је и нагонила да се пресели у В., где тако рећи нису знали за тај лепо обичај. Откад се преселили, грк Лука је ретко кад одлазио у варош, већ тако, ако је нужно, а жена му не може. Данас га је пустила, јер осим трговачког посла, као што знамо, има још један важан.

Било ту и више трговаца из околине, па засели сви за један сто.

После ручка дошао и уредник.

Разговор се водио, о српској трговини, о некадашњој срећи и намретку Срба трговаца, а о садашњој невољи и пропадању.

— Срби трговци, — говорило се ту, — били су свагда велики родољуби, а то су они и делом посведочавали. Преврнимо листове из књиге народних добротвора, па ћемо видети, да су то махом трговци, којима је на срцу лежао бољитак и напредак народни. Је ли ваљало што урадити, они су стојали као један човек. Али, ето, дошло друго време. Тешко је Србину трговцу. Подсела га и притиснула са свих страна неверија, те с једне стране спречава напредак српској трговини, а с друге стране као пијавица сиса крв народу. Убиће га материјално и утући у главу, а ми још стојимо скрштених руку. Пренимо се један пут! Није, ваљда, још наступило последње време? Зар у нашим жилама не тече врела српска крв? Зар је у нама охладнела љубав према брату свом?

Говорило се ту и препирало о многоме, а кад их винце још боље загрејало, онда, као прави Срби, пређоше и на политично поље, па удри после и у здравице.

Грк Лука се све топи од милина. Он највише ужива у таким разговорима и радује се, што види, „да је још јако српско родољубље“. А онда све бриге и невоље отпадају, ни за што не разбира. Само зна, да је Србин, па у то ће ти име учинити што год хоћеш, само реци. А чашу вина искапити, то је маленкост!

Ех, да га види сад од некуд госпоја Перса! У младо доба он је лако свршио с њом. Пољуби два пут, три пут, . . . протена: „Душице, . . . голубице“, . . . већ како се то каже, па мир! Сад се тај лек некако не прима, а не мари, да му жена придикuje. Да прави русвај по кући? Гадно је, деца су велика. Пронашао је у том случају за најзгодније — ћутање. Само би више пута уздахнуо и рекао:

— Боже мој, баш ти жене немају ни труни родољубља!

Ућутао грк Лука и не пази на разговор. Спустио главу на прса, загледао се у свој нос, па као, ваљда, мисли.

У то уђе кочијаш и јави му, да је време за полазак.

Извадио новчаник, да исплати гостионичару рачун и у том му испадне нека хартијица.

Подигне је.

Била то признаница од администрације за стечај. — Е, где чуда, — помисли — ја и заборавио на то. Добро те за времена подсетила.

Исплати гостионичару, што је био дужан. Опрости се са свима, а уредника позове, да му нешто каже.

— Ово дана бираћемо учитеља, — рече грк Лука, кад су изишли.

— Знам.

— Закључили смо, да бирамо таког, који је ове године свршио приправничку школу ил мл...

Тргао се грк Лука, није хтео рећи, да не би дознао за план.

— Од воље вам.

— Хоћемо таког, ал видиш, ... овај, ... ту лежи зец, ... бојимо се, да не узме понину кћер.

— Ха, ха, ха, — смејао се уредник. — Међер сте ви смешни људи. Па шта ако узме?

— Није то баш ни тако. Знаш, какав нам је поп. Сам је, па се бочимо с њим непрестано... Нека још учитељ узме његову кћер, онда смо готови.

— Питање је, хоће ли је хтети.

— Може да буде. Девојка је лепа и има нешто, али су и године, па се просиоци не јављају. Шта није радио, да истисне из села старог, док оном није и самом додијало, те отишао, а сад весео. Мани попа! Учиниће све, а младог човека најлакше залудити. Нама треба млад, па свестан Србин. Ја сам већ остарио, треба сад млађа снага, да прихвати. Дакле, молим те, гледај онаког, који мрзи на попове и који је кадар с њима се ухватити у коштац... А већ ти боље знаш.

— Хо, хо, — викао је ваљада стоти пут кочијаш на коње, а толико је пута и грк-Луку опомињао. Напонале пеке мухе и зољеви, па да се откину.

Грк-Луку то једило. Оно истина, скројио је путем говор, али то га може забунити, па да заборави казати, што је најглавније.

— Шта си разглавио те вилице, као да си...? — осече се на кочијаша и седе на кола.

— Дакле, тако? Хоћете учитеља под погодбом?

— Таке су прилике, па се мора. С Богом!

— Сретан пут! Ја ћу већ гледати.

Грк-Луки било као да му се какав тежак терет свалио са срца. Колико ли је само премишљао о томе, шта ће и како ће и, хвала Богу, свршио је сретно! Ни бриге га! Док чује Перса, не ће од радости ни распитивати, колико је потрошио и на што. Мисли, да је превари, па да јој каже, како је случајно заборавио. Кад му дошла у памет та реч „заборавио“, тргао се и страшне га мисли обузимале. А што опет да се плаши? Да је баш и заборавио, зар би јој морао казати? Написао би писмо уреднику, па ето. Али ипак, ипак, испинала би то Перса. Мани је! Па би сиромаш Лука кијао. Не би се могао станити код куће. Боже мој, баш је чудновата! Ето, он јој угађа, па опет така. Пред јесен јури по селу читаву недељу дана, док скупи вересију; за све се брине, само да њој угове. Али бадава! Она „нема — осећања!“ Као да јој није он муж. „Али сам си крив“, пребацивао је често грк Лука сам себи, „да сам био друкчији, не би тако било. Кад год што наумим, поверим јој. Није ли јој било право, молио сам је, да се не срди, тепао сам јој, као малом детету, љубио сам је. А где сад! Али сам си крив, Лука, па ћути, трпи“.

Још мало па се дух грк-Лукин виноу у виши свет. Не знам шта му било, тек у један пут устао, па дрекнуо, а коњи нагоше. Срећа, те га слуга прихватио. Могла му се и несрећа догодити. После се опет умирио. Само би се мало пренуо, кад би лушно руком о левчу или главом о сандук...

(Наставиће се.)

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Прегледајући *српске* и *грчке* изворе о боју Косовском, нашли смо, да у старијим повесним изворима, а наине у онима из XV. века, има мало грађе а у споменицима из XVIII. века да је више грађе, но да та грађа није таква, да се може у правој критичкој повести о том боју употребити. Остају још *латински* и *турски* повеснички извори. Но што се ових последњих тиче, не смем обећати, да ће доћи до прегледа, јер ми се на молбе и поруке моје нико не одзива из сада према Варадину, те ако мојом удом срећом не стигну ти турски извори из Варадинског Шанца, тога легла — но не жести се, читаоче благи: немој да се љутиш, већ остани спокојан и равнодушан према равнодушности до-

тичних пундрава иначе и разметљивих кочопера у Варадинском Шанцу!

Под поменутих *латинским* повесничким изворима мислим и разумем ја:

1.) Талијански превод историје грчке од Јована Дуке у Бонском издању: *Duceae historia italico interprete incerto*, од стране 340.

2.) Дубровчанина *Превика* (1455.—1527.) повест свога времена (1490.—1522.) „*Ludovici Tuberonis Commentariorum de temporibus suis liber VI. §. XI.*“, у Швандтнеровом издању, том II.

3.) Дубровчанина Мавра Орбина Повест о царству славенском, штампана у Пезару 1601. године.

Не зна се, ко је и кад је превео Дукину исто-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

рију на језик талијански, те се само нагађа, да је превод тај сувремен самом Дуки (в. предговор Бекеров у Бонском издању; и Ерш-Груберову Енциклопедију, 87. део, стр. 328.), и да је преводилац био Далматинац (в. Рѣчь В. Григоровича о Србији въ ея отношеніяхъ итд. казань 1859. стр. 44.—55. и Армина Павића Народне песме о боју на Косову. Загреб 1877., стр. 26. и 51.). И тај преводилац Дукине историје, да кажемо с краја XV. века, зна не само за вечеру кнежеву и за здравицу кнежеву, већ зна и име и презиме онеме јунаку, који је убио цара Мурата под шатором; за Вука Бранковића не зна и не зна — но шта ја да ти казујем, шта све зна и шта не зна тај незнани преводилац Дукине историје, — ево ти његовог текста па читај и увери се сам, драги читаоче!

„Vedendo queste cose tanto oribile et crudele, Lazaro fiolo de Stefano, dispote dela Servia, subito fece chiamare a se tutti i baroni et principali del suo imperio, et adunato el suo oxercito nella grande campagna de Cossovo, de qua dol fiume Sitniza, non lonzi dala riccha cità de Novamonte (Ново брдо). Turartko re de Bosyna mando Vlatlico Vlagenichio (треба Vlatco Vukovichio) suo nepote con XX milia valorosi combatenti in aiuto de Lazaro, suo vicino et consorte. Ordinato adunque Lazaro le sue zente et ben disposto el suo exercito, *con grande animo et efficacissima oratione amonica et confortava tutti i Christiani a combattere valorosamente et vendicare tante ignominiose offese et danni incomparabili rezecuti, overamente a morir gloriosamente per amor de Christo nostro redemto, et per defensione de la cara patria, di figlioli, di parenti, de la fide et sacra et sancta lege sotto l'insegna dela sancta croce.* Dal'altra parte el duca Amorat — ordeno el suo exercito *con grande practica dele cose militari.* — Amorato piu volte per sue lettere et secreti nuntii con grande offerte havea tentato subdurre et tirare ala sua parte Milos Cobilichio, capetanio de Lazaro, homo de animo et de corpo tanto valoroso et gagliardo, quanto altro che in quel tempo se trovasse al mundo. Milos per la sua sincera carita et fede tutte le lettere de Amorato incontimente recevute monstrava al suo signor dispoto; el qual aqualche excogitao fine comandava a Milos: che simulando respondesse ad Amorato ch'el suo desiderio adempir vobiva. El zorno precedente a quello che segui la iniqua et infelice bataglia, Lazaro convocati tutti i signori et principali del suo imperio, comando che se apparecchiasse una sdraviza secondo la usanza dela sua corte; in laquale, come gratioso et benigno signore, a tutti porse la sdraviza con sua mano, quando la volta tocco a Milos, se fe dar una grande taza d'oro piena de pretioso vino; la qual porzendoli disse a

Milos: *excellentissimo cavalier, prendi questa sdraviza, che con la taza te dono... sdravize per amor mio. Ma molto mi doglio che ho inteso una mala novella, che al tuo dispoto sei facto ribello. Al qual Milos, reverentemente presa la taza con chiara faza, disse: Signor dispoto, molto te ringratio dela sdraviza et taza d'oro, ch m'ai donata. Ma molto mi doglio de la mia dubitata fede. Doman de matina, se dio dara effecto al' alto penseer mio, se cognoscera, se io sono fidel o ribello dela tua Signoria. Et venuto el novo zorno ala bataglia deputato, Milos, — come era zovene de spirito feroce, monto nel suo possente cavallo, impugnando una lanza dal canto del luzente ferro, volzendo el pedale contra la hosti le exercito: come transfuga passo Sitnyza fiume, el quale l'uno dal'altro exercito desteterminava.*“ А како је Милош, дошавши у турски табор, питао за Мурата и како је доведен преда њ и радосно дочекан и како је напоследку пињалом (пугнале) ударио цара посред срца и како је сам погинуо, — то изволи, читаоче драги, прочитати на стр. 354. Дукине историје или у Хамеровој повести османског царства I. 211.—212., или у изводу те повести у Далматинском Магазину за годину 1860., стр. 175.

А о Лазару и о самом боју каже тај талијански преводилац ово и овако: „El dispoto Lazaro, el qual mai peravanti havea combactuto con queste fiere barbare, ne anche inteso dela morte de Amoratho et l'opera gloriosa de Milos, suo excellentissimo cavaliere, non senza formidine et paura spiego li soi stendardi, pur nientedimeno piu da necessita che de sua volonta constrecto, comando a Vlatico Vlagenico (Влатку Вуковићу) come havemo predicto, de re de Bosina capitano de XX milia combatenti, primo intrasse in battaglia. El quale valorosamente et con grande impetu intro con la sua compagnia, et rumpe tutti i Turci, che li fo a l'incontra, et girando per intrar la seconda volta secondo l'ordene dela militia, aloro fo aldita una voce, la quale per tutto campo se sparse, *che Dragossaro Trobiscio, capitano del campo del dispoto, havea rebellato et voltato le arme contra Christiani.* La qual voce aldita, Vlatico Vlagenico subito volto le spalle et con grande fuga se desparti, tormando verso Bosina con la sua compagnia. *O che la novella fosse levata da Turci hcmimi sagassimi, per impavrire el nostro exercito, o che cosi volesse i fati contrarii ati poveri Christiani per i soi peccati.* Lazaro abbandonato da soi capitani, senza bataglia fo preso vivo con tutti i nobili del suo imperio, et menato al paviglion de Amorato. Лазар је видио цара Мурата, где издише, и разумевши, да га је Милош убио, дочека радосно смрт.

2. Туберо или Цревић писао је, као што је речено, историју свога доба (1490.—1522.), и у ту

историју уврстио је он кратку повест о Турцима и о растењу силе њихове у Европи. Но како му је та старија повест турских царева позната била, види се већ из тога, што каже, да је Мурату цару „Bajazethes I. a Tamerlano captus succedit, cui Musia in regno sufficitur, post quem regnans Bajazethes secundus a Milone Dardano trucidatur, Dardani vero a Turcis subjunguntur.“ Бајазит дакле други, ширећи границе турској царевини у Европи, допрео је већ био до Струмице (ad Strymonem processit). Non tulere hoc Dardani ac Macedonum reguli: verum confestim coactis copiis, Turcae, qui jam Strymonem quoque trajecerat, occurrunt, atque non procul a hoste castra ponunt. Caeterum cum postero die pugna esset ineunda, Lazarus, Dardanorum rex, duces suos ad coenam vocat. Лазар дакле, краљ дардански, у очи самог дана, кад ће бити бој, позове своје војводе на вечеру, којом приликом мишљаше прекорити Милона, једног од својих доглавника (ex purpuratis unum) за издају, јер му тако беше на Милона потворио један супарник Милонов; на ако би се доказало намишљено злочинство, онда да га казни, а ако не би, онда да се сам сумње опрости. С тога кад се вина понапили, на раздрагани краљу за сутрашњи бој наздрављати стали, краљ обрнувши се Милошу и држећи у десној руци пун пехар вина, проговори: „Теби наздрављам (теби намењујем и вино и пехар), Милошу, ма да си у мене издајом потворен.“ Не показујући на лицу никаква знака нечисте савести, Милон прими и испије пехар, па онда уставши, рече краљу: „Краљу Лазаре, како сад није доба ни препирци ни истрази, јер је пред нама непријатељ у бојном реду, сутра ћу самим делом посведочити, како је потворац мој лажљив и како је моја верност према краљу тврда и права.“ Милон дакле, чим свану, не јављајући се никоме, узјаше на коња и пође у турски стан, с копљем наопако окренутим, што је знак пребјега и мирнога прилазника. А име Милоново беше славно и у Турака. И тако га смета пусте под чадор цару, који се баш веома развеселио његовим доласком. На док је с погнутом главом љубио цара у пружену му руку, крадом истргне нож, који је допео у недрима скривен, па у два маха распори трбух Турчину, и докле се усиљавао, да из чадора искочи, цареви га чувари под чадором прободу и умртве. Паше турске, ако и смрћу цара свога јако потресени, не ударише у запевку, већ мудро прикрише смрт његову, те не дознаше за њу ни Турци ни Хришћани. „Atrox igitur utrimque proelium excitatur. Cadunt passim hinc Turcae, inde Christiani. Jam Turcae vix impetum Dardanorum ac Macedonum sustinebant, locoque paulum cesserunt alii, fugamque alii spectabant.“ На то стану

турске паше храбрити своје беседом (садржај беседе те турских паша паћи ће читалац у Рајићевој историји (III. 58. и 59.), те Турци наново ударе. У шестом боју Лазар буде принуђен да промене коња, српске се чете распу и пошто се Лазар узалуд трудио, да бојни ред успостави, потражи и сам спаса у бегству и сврнувши с пута натрапа на неку јаму, „collapsusque una cum equo, ab insequentibus hostibus exanimis opprimitur.“ Туберо каже и то, да је бој трајао „од исхода сунчаног до осмога часа.“

3. М. Орбин казује најпре *свађу Милоша Кобилића с Вуком Бранковићем, која је настала за то, што је Милошева жена Вукосава „lodando et preferendo il valore nel suo marito Milose a Wuk Brankovich“ дотерала догле, да ју је Вуковица ударила по образу. Тога ради Милош и Вук дођу до сукоба, и Милош Вука обори с коња. Вук за тим стане код Лазара опадати Милоша као издајника и казивати за њ, да је у свези с Турцима.* Хотели се о томе уверити Лазар позове војводе на вечеру, и ту Орбини понавља Цревићево (Тубероново) причање истим редом и скоро истим речима све до краја, само што још Лазару меће у уста повелику беседу, коју је говорио пред почетак битке својим војницима, да их опомене на дужност јуначког умирања. „Пронзателное слово“ то паћи ће читалац у Рајићевој историји књ. VIII. гл. V. §. 13. (III. 56.). И Орбин каже, да је босански краљ Твртко послао у помоћ кнезу Лазару војводу свога Влатка Вуковића с војском, „il quale fuggi poi con pochi delli suoi dalla detta giornata, che fu fatta a Cossovo nel 1389. alli 15. di Giugno.“ Но први је Орбин записао, *да је Милош Кобилић био зет кнезу Лазару и да је други зет Лазарев, Вук Бранковић, издао свога таста на Косову.* Но о том доцније, а овде ћу само да ставим питање: откуд онај незнани Далматинац, преводилац Дукине историје, и откуд оба ова Дубровчанина, Туберон и Орбин, знају тако причати о боју Косовском? И на питање то нећу ја да одговорим и да одговором својим нову мржњу од стране многих на себе навучем. Нека вам, драги читаоци, на питање то одговори Стојан Новаковић, који је изван домашаја нашег.

Г. Стојан Новаковић, одговарајући на стављено питање, пише у Чупићевој Годишњици, књ. II. стр. 137.: „Оно, што Јован Дука, историк византијски, прича о боју Косовском, имаће за свој извор народну песму. То сведочи појетички задах и ред причања његова. Садржај оновремене народне песме или приче Дука је лакше могао докучити од каква Србина, него чисту историју.“ Теби, драги читаоце, како драго, а ја имам само то једно да приметим г. Стојану, да оне приче, коју је он имао на

уму, нема у грчкој историји Јована Дуке, нити је то његова прича, већ је то прича непознатог оног преводиоца Дукине историје, који је место оног кратког казивања Дукиног о боју Косовском уврстио ту, можда у Далмацији или Дубровнику чувену причу о том боју.

Даље вели г. Стојан на истој страни: „И онај извор, којим се мало касније послужио Дубровчанин Пријевић (Cerva, Tubero 1455.—1527.) за причање о Косовском боју, упућује опет целим склопом својим на народну песму, сличну оној, која дође до ушију Дуки,“ (управ преводиоцу Дукином). Г. Стојан дакле не сумња, да је Пријевићевог причања највећи део узет из какве народне песме о боју на Косову, како се певала у другој половини XV. века. За М. Орбина пак каже г. Стојан на стр. 140., да је у свом причању на страни 316.—318. „прихватио и из истога извора попустио причање Пријевићево“, од којег се он разликује поменутом беседом, а друго причом о свађи Милоша Обилића с Вуком Бранковићем.

И пошто си, драги читаоче, не од мене, већ од г. Стојана дознао извор поменута три латинска или

лацманска повесничка извора о боју на Косову, то можеш сам знати и не треба да ти ја изреком кажем, шта и колико вреде та три обилатија повесничка извора — и може ли се из њих прпати или узети грађа за критичку повест о боју на Косову.

Сад да су ми стигли из Новог Сада *турски* извори, могао бих лепо још данас свршити и докити преглед овај повесничких извора о боју Косовском. Но пошто ми Новосађани све до данас не послаше књигу, у којој су ти турски извори, то мораш, драги читаоче, још четир пет дана самном заједно причекати, не би ли нас међутим Београђани или Панчевци или Брођани с књигом том обрадовали; па ако нас или једни или други или трећи обрадују, те тим ставе у стање, да можемо из турских извора сазнати, шта и како Турци о боју на Косову говоре и пишу, онда ћемо ићи даље; ако ли пак и они, то јест Београђани, оставе нас на цедилу и не пошљу нам толико жуђене турске изворе, ми ћемо опет поћи даље, но без благослова за високоумне Новосађане и за многометежне Београђане и за оне предосторожне одличнике у Панчеву.

(Наставиће се.)

КАМЕН МУДРОСТИ.

ИЗВЕО СТЕВАН МИЛОВАНОВ

(Свршетак.)

7. Не да се навести свако име, које се алкемијом некад бавило, но ипак нам је споменути неколико крунисаних глава, како мушких тако и женских, које су алкемијом страшно занесени били.

Међу крунисаним главама на првом су месту више енглеских краљева. И у алкемији показао се дакле онај среброљубиви дух албијонски. Највише пак прекрилили су Енглеску златотворци за владе Хенрика VI. те је тма божја било новаца златних, а злата ни видели нијеу.

Није много утекао ни Карло VII у Француској; особито се пак за алкемију интересовао цар Рудолф II. Он је био прави меценат алкемистама а двор његов уточиште и збиралиште сваковрсних алкемичара доба онога; звали су га већ немачким трисмегистом.

Рудолфова оданост алкемији рђаво је утицала на саски двор. И овде се почела увелико алкемија обожавати. Изборни кнез саски Август сам је радио у својој „златној кући“ у Дрaжђанима и тражио начина, како ће доћи до што више новаца лаким путем. Жена његова Ана подигла је леп лабораторијум у Анатургу и дивно наместила и уредила, па у

њему сама топила и мешала, е да би како дошла до камена мудрости.

Дражђани су дуго време били и остали средиште свега алкемичарскога рада, где се највише бавили с кемејом сами кнезови.

И на Берлинском двору под изборним кнезом Јованом Ђорђеом ширио се један пробисвет а као алкемичар, међутим аустријски кнез Фридрих IV. сам се бавио и тако се задао у алкемију, да се и онда није освестио, кад су му у лабораторијум јавили, како су Мађари и Чеси у државу му упали и све до Беча опустошили. Глас га тај није ама баш нимало узнемирио; он је и даље радио мирно и спокојно, као да се ништа на пољу и не догађа.

Царица Варвара, удовица цара Сигмунда, спомиње се чак као адепт.

На немачким дворовима цветала је алкемија највише у почетку осамнаестог века.

Нису дакле само обични људи терали будалаштине, него чак и владари, но то нека нам не буде тако необично. Та њима је још више требало онога, што се зове злато или силан новац. Колико је и колико прохарчено на нацаке и на буздоване и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на добре коње за ратове! Чести ратови су мног новац стаманили а алкемија је давала изгледа, да ће се сав новац накнадити. Само да је било тако бар, ал то је несрећа, што све није помогло ништа.

8. Кажу, где су кола мудрости, ту су троја лудости, па тако је то било и у најбољем јеку алкемијском. Док су неки озбиљно тражили камен мудрости и чак уверени били, да ће га наћи, неки доказивали, да га и имају већ готова, дотле су други, рећи ћемо, претеривали и којекакве лудорије распостирали у свет.

Сувременици принца Рупрехта, који је умро 1682. године, наводе, како је он изумео неки барут, који се у исто доба пали, макар и на разних местих био. Опширније о томе писао је неки Валвасор, који наводи, како је он сам видео барут тај својим рођеним очима, те се боји, да се само не дозна о томе на даље а све сигурно због велике несреће, која би могла свет постићи. Прашак су звали симпатичним и ево неколико речи Валвасорових: ако поделим такав симпатичан прах у два или у иљаду или у много делова, колико ми год воља, затим га проспем у разне вароши и земље а на какво место, на пример у једној вароши метнем мало прашка под стреју, други део опет сакријем гдегод у лађу, трећи опет наместим гдегод у барутану или у оружницу, па онда дођем и онај мој код куће запалим, мораће се упалити на свима местима просути прах. Ако би се пак ма којим путем ма где прах запалио, запалио би се сав и свуда па и код моје куће.

На какве све ствари не дођоше људи у оно доба!

9. Ма да се много радило у кемији, ма да су многи цео век свој жртвовали алкемији а силни и страдали радећи по кемијским лабораторијама, јер су многи заједно са целом радионицом прхнули небу под облаке, ипак се чисто чудити морамо, како се мало за цело време алкемијско нашло и дознало, што би било од вредности и од интереса. Тумачио бих то тиме, што су очи кемичарева биле управљене једино на злато а све друго, што се збивало, није ни на ум узимао. Згрешили би јако, кад не би навели, да је алкемија ипак нешто користи донела човечанству и потоњем развиту данашње кемије, но то је уз онаки труд и рад и поред онаког пожртвовања врло мало. Та ту се радило неуморно, премишљало се дан и ноћ, топило и састављало скоро без престанка а резултата скоро никаквога.

Из доба алкемијског навести нам је, како се случајно фосфор нашао. Брант, алкемиста у Хамбургу, тражио је 1677. године злато у мокраћи. Злато није

нашао, ал је нашао стихију фосфор, који је у прво доба био врло скуп, тешко да се није мерио златом.

Фридрих Август II. затворио је у Дражђанима познатог алкемичара Јована Фридриха Бетгера (Бетихера), који би зло прошао био, да није у затвору случајно пронашао, како се прави порцелан; године 1704. направио је мрки порцелан а пет година доцније и лепо бели. То га је тек опростило затвора.

Важнијих проналазака скоро да нема више; у последње пак дане своје крчила је алкемија брзо пута новијој кемији. Алкемија пада а кемија се диже и развија правцем научним.

10. Завршујући чланак овај о камену мудрости, рећи ћу коју и о противницима алкемији.

Поред приврженика а људи од науке и знања било је и противника, који су и знањем и положајем радили све алкемији ускос, који су доказивали, да су то све празне речи и праве приповетке у алкемији.

Већ папа Јован XII. бадио је 1317. године анатему на алкемисте и осудио их, да ни један од њих не зна средства, којим ће непотпуне метале преобразити у потпуне, него су праве варалице.

Сам Фридрих Велики био је јак противник алкемистама. Цимерман,*^{*)} који је крајем прошлог века издао фрагменте о краљу овом, каже, како је краљ говорио пред министром Хоретом овако отприлике: Златотворство је права болест; разум је за неко време излечи, но затим изненада наступа опет и сасвим је епидемична. Фредерсдорфу, тајном коморнику краљеву, јавило се више алкемичара у Потсдаму; он им је веровао сасвим и упустио се с њима у посао. Набрзо се раширио глас о томе по целој посади и није било у целој вароши заставника, који се није надао, е ће алкемијом поплаћати дугове. Сад су појуриле варалице-адепти са свију крајева у Потсдам. Из Саске је дошла нека удовица са две красне ћерке, које су терале занат сасвим вештачки, да су их млади људи држали за велике пророчице. Хтео сам стати тому на пут, ал нисам могао. Молиле су ме, да пред-а-мном пробају и да ме осветоче. Мислио сам, да ћу тако најлакше доћи до истине и допустим, да алкемисти раде под највећим надзором. Никако нису могле бацити злата у тигањцу а ни друкчије како варати, и опет је мати тако ми ствар приказала, да сам морао допустити, да се све покуша; потрошио сам око тога преко десет иљада марака. Свакојако је права лудост, да верујемо у промену метала, једино је сигурно, да се метали могу добити у разним облицима. Правиле су од злата ситно црвено зрнење, које изгледа

^{)} Gaea, 1887. 305.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

скоро као рубини, ал нема на њима ништа, што би налику било металима. И сам ћу научити сваког, како се то ради, само нека ми врати потрошене марке. Свакојако признати морам, да се тим путем не да обогатити, јер кад се педесет дуката преобразе у така црвена зрнаца, изгуби се око шест дуката. —

По данашњем развоју у кемији никако не може стајати мисао о добивању злата из таквих метала, у којима га нема. Метали се данас држе за стихије или елементе, дакле за таква тела, која су већ сасвим проста и у баку или олову нема злата ни најмање. Да је то тако, најбољи је доказ сама алкемија. Колико се ту радило, пробало, мешало и све није помогло.

Покаже ли се кадгод, да метали нису проста тела, него да се могу раставити у нове елементе, то ће пут бити сасвим другачији до резултата таквог, а

не онај, којим су пошле алкемисте. Не можемо данас никако казати, да неће можда кадгод доћи време, те ће се показати, да метали нису прости, ал да се неће у таквом правцу то показати, како су алкемичари држали, сме се слободно рећи. Имамо данас примера, где се већ по гдекоји елеменат не држи баш тврдо као елеменат; данас се већ сумња за неке досадање елементе, а скоро будућност показује чисто и јасно, како стојимо с њима.

По досадањем дакле схватању и по данашњим назорима у кемији, алкемија није имала никаквог основа, она је тражила нешто, што не може да постоји, она је тражила камен мудрости, ал га, на жалост, није могла наћи ни по најбоље уређеним лабораторијама, у којима је силан новац закопан.

А будућност? Да л' ће нам она показати, како се добија камен мудрости, кад прошлост и садашњост не могу да нас упуте правим путем?

К О В Ч Е Ж И Њ

Г Л А С Н И К.

(**Двадесетпетгодишњицу професоровања**) прославио је ректор и професор административног права у великој школи у Београду, Стојан Марковић 26. новембра. Честитамо!

(**Педесетгодишњица учитељевања**). Српски народни учитељ у Врањеви, Станко Николић прославио је на Аранђелово, 8. (20.) нов. о. г. педесетгодишњицу свога учитељевања. Прослава је била заказана за Митров дан (види „Стражилово“, стр. 623., бр. 39.), али су је приређивачи одложили били, да би је боље спремили. И лепо се захвалише свом старом учитељу! Нека му је и с наше стране честито!

(**Наше позориште и Цветић**). Позоришни одсек српског народног позоришта у Новом Саду решио је био, да још ове позоришне сезоне принови свој репертоар Цветићевим „Немањом“, те је тога ради искао дозволу од писца. Цветић захтева, да му се у току од три дана одмах плати 500 фор. у злату, па да му драму наша позоришна дружина сме приказивати за десет година. После десет година да му се плаћа 8 проц. од представе. Одбор није пристао на ту погодбу, за цело не, што не би ценио ту драму, него што је 500 фор., кад их треба у један пут положити, велика свота за благајну нашег позоришта. Нама је жао, да се та ствар тако развије. Желили је, да се погађачи погоде, и да ни једна ни друга страна не прође на лихо, — само треба рачунати с могућим факторима.

(**Двадесетпетгодишњица Милоша Цветића**). У Београду ће се 19. о. м. прославити двадесетпетгодишњица, како глумује врсни глумац и књижевник Милош Цветић. Приказује се тога дана у вече слављеникова драма „Немања.“

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(**Српско народно позориште**). У прошлом смо броју известили читаоце нашег листа, да је у недељу 29. Новем-

бра о. г. први пут прешла преко позоришне овде глуми уредника овог листа под насловом „Каврга“. Од то је доба на тај комад изашло три оцене, једна у „Бранику“ (бр. 143.), друга у „Застави“ (бр. 183.) а трећа у „Нашем добу“ (бр. 118.). Сва се три оцениоца слажу у том, да је „Каврга“ не само без и најмање вредности, него да је испод сваке критике и, као што се у 184. броју „Застава“ изражава, драматски скандал и атентат на здрав укус, естетички осећај и јаван морал. На такве предузетаје од стране критике уреднику овог листа као писцу те слике не преостаје друго, до зажалити, што су нападаји на његово дело и сувише убилачки, а да би му дали и душом данути а камо ли у обрачу што рећи. Не бисмо се зацело у свом листу ни осврнули на те оцене, да у име правде и истине нисмо приморани две три ствари разјаснити. Не мислимо бранити дела свог, него смо само ради одбити од себе оне прекоре, који се оснивају на злонамерном извртању или на неопростивој ненажњи оцењивача, а писцу подмећу грехе, које овај није вршио. Тако је сасвим неистинита тврдња у „Бранику“, да „мати, српска жена, гледи свог мртвог мужа, па ништа“ и да „син се мало промигољи, па онда преко лешине свог оца иште кључеве“ и мати да „оставља мртва мужа и мора да интригира против снаје“. То није истина, као што је исто тако неистина, да Вају „много не дира, кад чује, да му је побегла жена“. Референт „Браников“ или није пазио — по њему је Ковиљка за Вају пошла тек у другом чину а овамо одмах у првом излази као његова жена — или је силом извртао, да му што лакше буде искаснити комад. Ни једно ни друго није лепо ни достојно. „Застави“ пак имамо приметити, да је шибавући немилеце писца и нехотице опшинула народ, који је баш хтела да одбрани од „суровости“ пишчеве. Песме оне наине, које су „Застави“ „масне“, „силом шаљиве“, без смисла и обцене, нису умотвори пишчеви, него их је писац покупио баш из народних уста. Запета је то невоља, што је тај оцењивач „запамтио“ из целог комада баш то

неколико песница. Писац је припреман одвести оцењивача у место, где је те песме чуо, па ће се оцењивач уверити, да нема право, што онако поуздано тврди, да писац познаје народ само по читању, и да нема право, што за „масност“, „силом шаливост“, „несмисленост“ и „обсценост“ тих песама криви писца. Одиста је смешно оно разметљиво ругање, као да тобоже песма „Идем шором —“ садржава нонсене. Та ваљда оцењивач зна толико српски, да ће разумети, кад се каже, да је кога „потопила Сава“, да није потопила главом њега, него његову земљу. Ето му и потукао га лед. Зна то ваљда тај оцењивач, али је ваљало писца, што по реч, утући у главу, па ма му импутирати и оно, што се ниједном човеку здраве памети не да импутирати. Најпосле пребацивање оно, као да смо са оном Вајином ројтанском „Ој Сомборе —“, коју смо такођер у народу чули, мислили вређати, одбијамо од себе најодлучније. Такове песме дословно узимати може само или ограничен, или лицемеран или злурад човек; држимо, да је овде лицемерност, неко језуитско, силом шисибиргерисање. Ето, то је све, што смо имали да кажемо од своје стране. И ошет изјављујемо: нисмо се мислили прати ни бранити, јер смо уверени, да би нам била мука уопште према оцењивачима, који нас терете, да смо са „Кавргом“ гледали да убијемо понос народни и да народ наш прикажемо као зликовце, неваљалце и нерадене. Савест нам је у том погледу чиста; ми знамо шта смо хтели, а што смо и против своје воље прилике дали оцењивачима, да јуначки устану на браник „за увређени понос народни“, тим смо њима бар учинили лецу услугу. Молимо још цеђене читаоце нашег листа, да нам опросте, што смо и оволико простора запремили у личној својој ствари, па прелазимо сад на реферат о позоришним приказима за прошлу недељу. У Уторак 1. о. м. даван је био Гетеов „Фауст“ у преводу Милана Савића а у главном са истим репрезентантима, са којима је оно пре подрг године прешао овде први пут преко позорнице. У Четвртак је подело вече стари Банвилев „Грегориор“ у преводу Јована Ђорђевића са новом за позоришну нашу друштину немачком шалом под насловом „Поклон“ у преводу Саве Петровића. Новосадска је публика ту шалу гледала још пре две и по године, кад су је приказивали дилеганти. Субота је била дан новине и донела је „Федору“ Викторијена Сардуа у преводу Ј. Мишкатовића а у недељу на св. Никољу била је после подне у 3 сата приређена представа за децу. Приказан је био том приликом први чин из старог Сигетијева „Вампира и чизмара“ у расној позорби Јована Ђорђевића и М. П. Панчанина „Милош у Латинима.“ — У току прошле недеље приказао се овдашњој публици и певач Душан Јанковић, сад по други пут. Певао је каватину из Гунодове „Маргите“, арију из Вердијева „Отела“ па чешку песму „Добру ноћ“ од Дворскака, смесу једну народних песама српских и најпосле „Раставак“ Јосифа Маринковића. Са Милком Максимовићевом отпевао је затим концертант речитатив и дуо Ауцене и Манрика из четвртог чина Вердијева „Троватора“. У том је дуету и Милка Максимовићева засведочила лепо схватање те је свој парт ексекutowала прецизно и укусно. За инструментални се део концерта побринули зликовођа овдашње певачке дружине Хуго Дубек и Милка Максимовићева. Дубек је пратио певача а осим тога свирао са Милком Максимовићевом у четир руке увертиру у Белинијеву „Норму“ у Улрихову аранжману за почетнике. Сам је свирао своју једну српску симфонију, која је по нашем мишљењу прилично монотона и неспрска.

(Нова хрватска опера) У Загребу се, као што дознајемо, живо спремају за најновију оперету „Афродиту“, ко-

јој је либрето написао Никола Милан, књижевник и рецител тамошњег позоришта, а музику јој компоновао И. п. л. Зајц. Декорације су сасвим готове а и костими, који су израђени по нацрту Франца Гаула, цртача за костиме у ц. кр. дворском позоришту у Бечу. Зајц је чувен музичар и по страном свету а и у нашим крајевима није његово име непознато. Никола Милан пак са својим родоцима, на жалост, мање је познат нашем свету. Но зато смо ми сами криви, што тако мало пажње обраћамо раду оних људи, који у туђем свету знадоше и умедоше себи својим радом, прокрцити пута. Згодном приликом потрудићемо се да тога честитог Србина са наше стране прикажемо нашем читалачком свету овако, како он у истини заслужује, и као књижевник, и као глумач вештак и као Србин. За сада, док „Афродита“ не пређе преко позорнице, не можемо ништа друго, до ли да пожелимо најбољи успех раду те две удружене вредне пчеле на пољу музикалне и драмске уметности код наше браће Хрвата. Па сретно, да бог да!

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Поводом тим, што песме Војислава Ј. Илића излазе у засебном издању, пише „Одјек“ ово: „Ми се од своје стране веома радујемо, што ће ове лепе песме већ једном угледати света у засебној књизи. Војислав Илић још пре неколико година са својим првим песмама изашао је на глас и постао омиљен песник свију оних, који знају, да оцене, шта је то чиста, права појезија, по облику и по садржини. Али пошто се све те песме налазе разбацане по разним часописима и журналима с обе стране Саве и Дунава, то српски свет није могао до сада да има потпуни преглед ових дивних песама и да према томе ода достојно признање песнику, као и да му одреди место у историји наше књижевности и у реду српских песника. Сада пак, кад су ове песме прикупљене, видиће се, колико су потпуно оправдана поједина мишљења стручних оцењивача, који су, пратећи цео досадашњи рад Војислава Илића на том пољу, одавали им ваздан хвалу, коју потпуно и заслужују, и да је потпуно основана њихна свагдања жеља, да ове песме, које умеју тако срцу да зборе, изађу у засебној књизи. Узвишеност предмета, којима се баве, лепота у мислима и облику, топлина и нежност, вечни идеали и сувремене идеје — одликују све његове песме. Толико за сад, а доцније, кад песме изађу, проговоримо и коју више. Завршујемо са жељом, да највећа награда песнику буде топли пријем српске публике и да свака српска кућа треба да има ове песме, које упоредо с Бранковим, Јакшићевим и Змајевим чине епоху у најновијој нашој лепој књижевности.“ — Тако „Одјек“. Ми немамо шта додати на то, а и наши читаоци потпуно ће се сложити с тим судом о тим нежним песмама првога међу најмлађима лиричарима нашим, који се достојно хвата у коло с најбољима песницама у нашој књижевности. Желимо само од своје стране свом драгом сараднику најбољи успех у сваком погледу.

— У издању браће Јовановића у Панчеву изашла је за ученике основних школа Српска историја у петнаест слика.

— Добили смо прву свеску прекрасне књиге: „Србија, опис земље, народа и државе. Написао проф. В. Карпф. Илустровао проф. В. Гителбах.“ У овој је књизи једна геолошка карта, две земљописне картице, три картограма, двадесет и осам слика и четрнаест мелодија. Књига ова заслужује најтоплију препоруку. Највише је препоручује огромни труд, савесна израда, озбиљни тон и објективност, какву бисмо могли само свугде пожелати. Што се тиче слика, чита-

бди наши могли су их видети по прилогу, што смо га до-
нели уз 42. број нашега листа. Цена је појединој књизи 1 ф.,
а биће их још три.

— Мита Калић, професор у вишој девојачкој школи у
Новом Саду, написао је шаљиву игру у 1 радњи, под натпи-
сом Свекрва. За ово две године обогатио је нашу драмат-
ску књижевност Калић већ са три шаљиве игре. Прва му је
Преки лек, у 1 радњи, која се с успехом даје на нашој
позорници, и Мој цен, у 3 радње, која је пре неки дан от-
штампана у засебну књигу као двадесеттрећа свеска Зборни-
ка позоришних дела а приказаће је дружина срп. нар. позори-
шта за једно десетак дана овде код нас. Ми се не сећамо, а то смо
рекли и у оцени својој пред „Матицом Српском“, да је после Ко-
сте Трифковића и један наш писац шаљивих игара (није их, до
душе, много баш ни било), тако проникао у живот и прозreo
му мане и опачине, и тако их без опора сарказма, чисто би
се рекло: са штедњом и обзиривошћу, изнео на ругло, као
што је то писац ове шаљиве игре кадар. И Свекрва ће се
приказати још ове сезоне.

— 22. новембра почео је излазити у Крушевцу нов по-
литички лист „Наши дани“, под уредништвом Милана Р.
Павловића, који је уређивао „Зрак“ у Нишу. „Наши дани“,
вели сам уредник, имају се сматрати као наставак „Зрака“,
коме су „финансиски услови диктирали“, да се под другим
именом пренесе у Крушевац. „Наши дани“ излазе четвртком
и недељом. Цена је за Србију 16 динара, за остале земље 20
франка.

— 1. децембра покренут је у Пожаревцу нов лист „Гра-
ђанин“. Власник и уредник му је Јов. С. Јовановић,
економ. Лист излази четвртком и недељом. — Нити смо ви-
дјели „Зрака“, ни „Наших дана“, а ни прогласа „Грађанино-
ва“, само бележимо ово по дужности из других листава.
„Грађанин“ не сазнадосмо ни годишње цене. „Одјек“ вели,
да ће првом приликом рећи коју више о том новом другу.

— За расписани стечај у српском народном позоришту у
Београду стигло је до 1. новембра, докле је и био крајњи рок,
пет драмских дела. Од отих, као што вели „Радикал“ (број
17.), три се натичу за наградом за српску историјску траге-
дију или драму, и то: „Мара Варадинка“, трагедија у
5 чинова, „Пад Цариграда“, драма у 5 чинова и „Цар
Душан“ трагедија у 5 чинова; а два за наградом за коме-
дију из српског живота, и то: „Стиходелац“, комедија
у 5 чинова, и „Два брака“, комедија у 5 чинова. „Радик-
кал“ именује и писце, по „не баш неоснованом нагађању“,
који се овом приликом натичу; но ми ћемо да се стрпимо до
светог Саве. За трећу расписану награду, ону за позоришну
игру из српског живота, која је и лане остала без достој-
них конкурената, није се јавило ни једно дело.

— Сенат бештанског универзитета расписао је награду
за два темата, која ће имати да израде слушаоци тога уни-
верзитета. Први је темат државноправни: „Да се расправи
државноправни одношај удружених земаља (regnum socium)
сирам угарске круне и повеснички развој по садашњем пра-
ву“. Други је философски: „У чему су и са чега су разлике,

које налазимо у хрватских и српских књижевника“. Награда
је 180 фор. Ми се надамо, да ће бар за ову другу награду
Србин какав поћи на комју.

— Добили смо ове ретке с молбом, да их штампамо: У
45 броју „Стражилова“ у чланку г. Луке Поповића „Српске
народне песме у јевропској књижевности“, а у одломку о та-
лијанским преводиоцима, веома нас је дирнуло, видив-
ши, гдје речени господин не износи на видик многовриједних
радника око српских народних пјесама у талијанском духу.
Г. писац напоменуо је само ове: А. Фортиса, Н. Томаса, П.
Касандрића и М. А. Канинија. А изостало му их баш и вр-
сних. Ту вам је најпре De Rubertis, који је превео неко-
лико женских пјесама из I. Вукове збирке; Giachich, који
је превео „Зидане Скадра“, „Хасап-агинуцу“ и других; за тим
Giасomo Chiudina, који је превео цијели нив српских
народних пјесама и издао г. 1878. у Фјоренци, у двије свеске;
и најпослије у најновије вријеме професор у Сплетској вели-
кој реалци, г. G. Zarbarini, који је прије мало времена
превео и издао „Saggio di traduzioni dal Serbo“ (Покушај
превода из српскога), па написао још књизи тој као увод ли-
јенијех глава за српску историју народне књижевности у та-
лијанском руху. Ну ни ти напоменути нијесу сви. У реченој
књизи г. Зарбаринија, који је ревно и вијерно побиљежио све,
што се Талијанаца бавило и бави о преводјењу српских пје-
сама, ваћи ће штовани читалац потањи опис. Не ћу да го-
ворим даље о тој књизи, будући да ћу до мало дана штова-
ним читаоцима „Стражилова“ потање моћи приказати ју, да-
како, ако ми госп. уредник допусти мало простора. Знамо опет,
да ни г. Поповић није крив, што су му ти писци изостали,
будући да му врела нијесе можда до руку дошла. Збиља за-
слукује похвалу, што се је потрудио, да нашем свијету при-
каже труднике, који се бавили о преводјењу наших пјесама.
— М. И—в. — (Хвала г. М. И—ву на пажњи и на овом при-
лошку. И од г. Зарбаринија добили смо већ његову књигу
„Saggio“, на чему и њему хвала! С драге воље ћемо прими-
ти и обећани приказ о том најновијем делу талијанском, у
ком је реч о нашим народним умотворинама.)

— Из „Бранича“ Београдског отштампан је говор наше-
га ученога сународника, дра Валтазара Богшића, што
га је исти држао на састанку руског филолошког друштва у
Петроградском универзитету 13. јан. о. г., а превео с руског
на српски архимандрит Н. Дучић. Натпис је књижици тој:
Технички термини у законодавству. Штампана је у
Београду у штампарији штампарских радника. Цена 50 пара
динарских.

— Издањем књижаре браће М. Поповића изашле су пре
неки дан четир приповетке Пољака Хенрика Шен-
кјевича, које је с дозволом пишчевом превео Рајко. То су
приповетке: „Стари слуга“, „Цртице угљеном“, „За
хлебом“ и „Из паметара познањског учитеља“. Друга од тих
приповедака угледала је први пут света у на-
шем листу лањске године а четврта такођер у нашем листу
и то преклане.

САДРЖАЈ: Све сам знаш! (Свршетак). — На смрт. (Свршетак). — Госпоја-Персин план. Приповетка из српскога сеоскога
живота. Написао Радослав Марковић. — О кнезу Лазару. (Наставак. — Камен мудрости. (Свршетак) — Ков-
чежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по
год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву
а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.